

set ylilajisesta hoivasta jäävät ilmaan. Aiemmin kirjassa geenieditoinnin kuvitellut ja toteutuneet tulevaisuudet syntyivät kiinnittyneinä HIV-aktivistien työhön ja kysymyksiin terveydenhuollon saatavuudesta ja biokapitalismista. Loppukapalleen tarkoitus on enemmänkin keskustella teknologiahypen ja toisaalta pessimistisen teknodeterminismin välissä. Jäin kuitenkin miettimään, palautuvatko mielikuvituksen politiikka ja bioteknologian kehittämisen ehdot lopussa sittenkin jonkinlaiseksi yksilön kuvitteluksi.

Marianne Mäkelin

Kuinka elää menettämisen kanssa, ja sen jälkeen

Laura A. Ogden: *Loss and Wonder at the World's End*. Durham & Lontoo: Duke University Press, 2021, 200 s. ISBN 978-1-4780-1456-0.

Sota, luonnonvarojen riistokäyttö, ilmastonmuutoksen myötä yhä nopeammin muuttuvat elinympäristöt ja kiihtyvä luontokato ovat kaikki ilmiöitä, joita määrittää menettäminen. Luopumisesta ja menettamisestä vaikuttaa nopeasti tulleen yksi merkittävimmistä aikakautemme yhteisöelämää määrittäviä piir-

teitä. Paitsi että ilmastonmuutoksen ja luontokadon edetessä menettäminen on läsnä äärimmäisten luonnonmullistusten myötä muodostuneissa kriiseissä, on siitä tullut vakaasti ja vääjäämättä osa myös kaikista arkisimpia sosioekologisia suhteitamme. Aikaamme voisi kuvailla elämisenä menettämisen kanssa, ja juuri tähän aiheeseen pureutuu myös Laura Ogdenin teos *Loss and Wonder at the World's End* (Duke UP, 2021).

Laura Ogden on ympäristöantropologi, joka on aiemmassa tutkimuksessaan jäsentänyt ihmisen ja luonnon yhteiselämää erityisesti suhteessa Yhdysvaltojen valtiolliseen luonto- ja luonnonvarapolitiikkaan. Ogden on pitkän linjan etnografi, jonka ajattelussa luontoa ei nähdä jonain koskemattomana, ihmiselämästä irrallisena entiteettinä, vaan tutkimuksessa esitellyt ympäristöt ja yhteisöt nähdään toinen toistaan määrittäviksi voimiksi. Tässä uusimmassa teoksessaan Ogden jatkaa samojen tutkimusteemojen parissa mutta tutkimuskenttä on vaihtunut Ogdenin kotiseudusta Floridasta Etelä-Amerikan eteläisimpään kärkeen, Tierra del Fuegon saaristoon.

Kuten kirjan nimestä voi päätellä, on tutkimukselle määritetty kaksi pääjuonta, joiden välisestä jännitteestä käsin se

jäsentyy. *Loss*, kuoleminen, menettäminen tai luopuminen, on näistä ensimmäinen. Tierra del Fuegon tapauksessa tämä tarkoittaa suurta määrää kuolemaa ja katoamista: alueen alkuperäiskansojen, Yagánien ja Selk'namien, massamurhia ja siten lähes kuolleita kulttuureita, tapoja ja kieliä mutta myös laajoja metsätuhoja, vieraslaji-invaasioita ja biotooppien äkillistä köyhtymistä. Toinen on *wonder*, elämän ihme, joka Ogdenille tarkoittaa menettämisen jälkeen muotoutuvaa elämää. Kirjassa Ogden etsii ja paikantaa Tierra del Fuegossa *kohtaamistiloja* (*contact zones*), joissa imperiaalististen hankkeiden valtava varjo ja saariston ympäristönmuutosten yhteenkietoutumat paljastuvat ja kertovat tarinaa niin koloniaalisen historian tuottamista tuhoista kuin saariston monilajisen elämän selviytymisistä. Menettäminen ja ihme syntyvät Ogdenin mukaan juuri näissä kohtaamistiloissa. Teoksen pääargumentti on, että Tierra del Fuegon ymmärtäminen menettämisen ja ihmeen näkökulmasta auttaa paljastamaan koloniaalisten rakenteiden kietoutumisen syvälliseksi osaksi saariston nykyistä ja historiallista olemassaoloa. Ne ovat tarkasti paikantuneita ilmiöitä ja tapahtumia, erilaisia sävyjä sisältäviä, ja historiallista painolastia kantavia tapahtumasarjoja, ja siten aina subjek-

tiivisia sekä poliittisia. Tällainen jäsentely on onnistunut, sillä Ogdenin teos on tarkkanäköinen tutkielma siitä, kuinka yli 150 vuotta kestänyt kolonialismi on muuttanut saarta ja muuttaa sitä edelleen.

Mihin Ogdenin kuvaamat kohtaamistilat sitten oikein paikantuvat? Kirja sisältää kolme varsinaista empirialukua, joissa Ogden ottaa käsittelyyn alueen luonnonvarojen imperialistien hallinnan ja hyödyntämisen historiallisia ja nykyisiä merkityssuhteita. Erityistä huomiota saavat argentiinalaisen turkibusneksen vuonna 1946 alueelle siirtämät kanadanmajavapopulaatiot, joiden tarkoitus oli perusta Argentiinan pyrkimyksille kohti taloudellista vakautta. Turkistuohtanto ei lopulta ottanut toivotusti tuulta alleen, ja luonnollisten vihollisten puuttuessa majavat lisääntyivät nopeasti ja lajilleen ominaisesti ryhtyivät muokkaamaan saariston metsiä omiin tarkoituksiinsa sopiviksi. Tierra del Fuegon metsissä eivät nykyisin kuitenkaan operoi vain majavat, vaan myös yksityiset metsäkooneet sekä ympäristönsuojelutaktivistit, tehden sen ympäristösuhteista monien erilaisten valtarakenteiden ja -suhteiden tiivistymän. Majavien ympärille rakentuvan luontopolitiikan lisäksi Ogden tarkastelee myös toisen eläindiasporan muodostumista: lampaita vierasrajana ja

asuttajakoloniaalisten käytäntöjen välineenä. Kiinnostavaa kuitenkin on, että siinä missä saariston majavat kohtaavat vihaa ja hävittämispyrkimyksiä, nähdään lampaat varsin luonnollisena osana saariston pampaa.

Asuttajakoloniaalisten toimintojen lisäksi Tierra del Fuego on 1800-luvun lopulta alkaen ollut monien eurooppalaisten tutkimusmatkaajien eksoottinen kohde. Kirjan selkärangan muodostaa tutkijan oma kenttätöaineisto jonka lisäksi Ogden hyödyntää laajasti näiltä tutkimusmatkoilta talletettua arkistomateriaalia. Vaikka materiaali on sata vuotta vanhaa, tutkijan käsittelyssä se herää henkiin ja kertoo hengästyttävän rikasta tarinaa. 1900-luvun alussa Tierra del Fuegossa vaikuttaneesta tutkimusmatkailija Charles Furlongista tulee yksi kirjan merkittävimmistä hahmoista. Furlongin työn kautta Ogden pystyy tarttumaan niin länsimaisen tutkimuksen ongelmallisuuteen, imperialistisen politiikan tuottamiin maiseisiin kuin kenttätutkijana olemisen arkeen. Ogdenilla on uskomaton taito tehdä herkkiä ja tarkkoja havaintoja: ympäristöstään, valokuvista, puheesta, tekstistä, muista ihmisistä ja heidän kanssaan rakentuvista vuorovaikutussuhteista. Nämä hetket ja havainnot Ogden siirtää paperille vetovoimaisella

tavalla kuitenkin niin, että tutkimuksen käsitteellinen tarkkuus säilyy. Näin hän onnistuu rakentamaan uskottavaa kritiikkiä myös omaa ammattikuntaansa kohtaan. Tieteentekemisen ja tiedon rakentumiseen sisältyvien valtasuhteiden problematiikasta tulee yksi tätä tutkimusta läpileikkaava teema.

Tapaan merkitä lukemiini kirjoihin pieniä sydämiä niihin tekstikohtiin, joiden ilmaisusta erityisesti pidän. Oma lukukapaleeni on nyt pikku sydänten täplittämä, ja tämä kirja-arvioikin lipsahti tyyliltään ylistäväksi. Olen valtavan iloinen, että minulla oli hyvä syy viipyillä ja palata näiden sivujen pariin useamman kerran uudelleen. Tekstistä tuntee tutkijan paneutumisen, kokemuksen ja kirjoittamisen taidon, sekä myös tekijän luottamuksen omaan kykyynsä kertoa tarinaa. Läpi tekstin lukijaa kuljetetaan niin taitavasti henkilökohtaisen ja yleisen rajapinnoilla, että luku-kokemuksesta muotoutuu valtavan inspiroiva. Vaikka kirjassa käsiteltävät aiheet ovat usein surullisia ja raskaita, pureutuu Ogden näidenkin hetkien äärellä menettämisen hienovarasesti välittyviin erilaisiin sävyihin, joiden ohjaamana hän paikantamiaan kohtaamistiloja tarkastelee. Teksti puhuttelee luontokadon ja hurjaa vauhtia muuttuvan ilmaston kanssa ja keskellä elävää lempeästi mutta

kuitenkin napakasti. Kirja sopii siten kaikille ympäristösuhteista ja niiden tutkimuksesta kiinnostuneille. Innostavuutensa ja kauniin ilmaisunsa puolesta kirja sopisi todella hyvin myös vaikka ympäristösosiologisten perusopintojen opetusmateriaaliksi.

Birgitta Vinkka

Syöminen on teorian tekemistä

Annemarie Mol: *Eating in Theory*. Duke University Press, Durham, 2021, 208 s.
ISBN 978-1-4780-1141-5

Annemarie Mol'n viimeisin teos *Eating in Theory* (2021, Duke University Press) on filosofien harjoitus, jossa Mol pyrkii määrittelemään ihmisyyttä uudelleen syöminen kautta. Sivumääräisesti mitaten ohut kirja onnistuu vaikuttavalla tavalla olemaan sekä ohjelmajulistus että useiden empiiristen, syömistä käsittelevien tutkimushankkeiden pääteipiste, joka kokoaa yksiin kansiin Mol'n elämäntyön feministisen tieteen- ja teknologian tutkimuksen (STS) parissa. Mol pystyy ammentamaan vuosikymmenten mittaisesta oman ja laajemman tutkimusryhmän terveyttä ja syömistä käsittelevästä etnogra-

fisesta työstä. Valinta hyödyntää pääosin omia tutkimuksia ja autoetnografisia kokemuksia korostaa tietoisesti tietämisen tilanteisuutta ja paikantuneisuutta.

Tarkoituksena ei ole tutkia syömistä sinänsä vaan teoretisoida filosofisia perusolettamuksia ihmisenä olemisesta (*being*), tietämisestä (*knowing*), toimimisesta (*doing*) ja suhteutumisesta (*relating*) uudella tavalla. Mol'n kunnianhimoinen ja ajankohtainen tavoite on luoda vaihtoehtoista teoreettista käsitteistöä humanistisen filosofian ihmisen poikkeuksellisuutta (*human exceptionalism*) korostavalle perinteelle. Humanistinen filosofia tyypillisesti idealisoi rationaalisuutta, vapautta ja tasa-arvoa ihmisyyksilöiden välillä. Mol esittää, että humanismi ei nyky muodossaan pysty tarttumaan ympäristökriisien aikakauden haasteisiin johtuen sen pohjimmaisesta ihmiskeskeisyydestä ja individualismista. Mol huomauttaa, että filosofi Hannah Arendtin feministinen emansipatorinen ajattelu versoi erilaisesta historiallisesta ja yhteiskunnallisesta tilanteesta kuin meidän omamme. Siksi käsitteistö, joka korostaa ihmisen erottautumista luonnosta voi olla jopa vaarallista, tai vähintäänkin rajoittaa tämän päivän ympäristöongelmiin vastaamista. On siis tarpeen luoda uudenlaisia teoreettisia käsitteitä.

Mol käyttää tietämisen viitepisteenä omaa paikantunutta, syövää kehoaan: "Minä" liittyy maailmaan syömällä itselleen ominaisella tavalla, joka poikkeaa jonkun toisen "minän" syömisestä. Samalla "minä" ei kuitenkaan ole maailmasta erillinen, vapaasti valintoja tekevä individi, vaan hänen syömistään rakentavat monenlaiset opitut kulttuuriset käytännöt ja infrastruktuurit. Syöminen kautta on mahdollista purkaa ihmiskeskeisen filosofian tuottamaa ajattelun korostamista tekemisen ja "olemisen" ylitse. Syömällä ihminen tulee yhdeksi maailman aineiden kanssa; liittyy maailmaan siitä erottautumisen sijasta. Tämä herättää kysymyksen minuuden rajoista: kuinka syömäni ruoka muuttuu osaksi "minää" ja onko ulostamani jäännös vielä osa "minää", ja koska tämä sidos syntyy tai katkeaa. Kun olemista tarkastellaan esimerkiksi liikkumisen sijasta syömisena, metabolinen yhteys minuuden ja ulkopuolisen maailman välillä korostuu.

Mol laajentaa aikaisemmista tutkimuksistaan tutulla tavalla politiikan määritelmää. Mol'n mielestä elämää ylläpitävää rutiininomaista toimintaa ei voi siirtää inhimillisyyden tai politiikan ulkopuolelle. Tällaisen poliittikkäsityksen piiriin on mahdollista sisällyttää muuta kuin perinteisen ihmisten välisen debatin. Vaikka eläimet,